

COUNTRY APPLICATION IN THE STRATEGIES OF PROTECTION OF THE LANGUAGE BY LAW: LITHUANI AN EXAMPLE

Nesrin Güllüdağ

Abstract

Language, which is a sacred treasure that keeps the culture, life experiences and value judgments of a nation which are acquired throughout its history, is not only a communication device but also carrying of cultural codes. Language is the most important factor for a society to live and continue as a nation. It brings them together on a common ground, by making a common national consciousness, a reference unity, a tight link between the individuals of the society who speak the same language, transfer this cultural heritage to future generations. Language is undoubtedly the biggest structure stone of culture.

Problems such as integration of social, demographic, ethnic minorities that come as a result of that many nation-states keep more than one language in their bodies, and this language varieties always keep their places on the agenda of political authorities. Language planning; they are laws to regulate the legal position/status of languages that are interrelated within the same political/geographical borders. As these strategies take their place in the constitution of each country, they guarantee/assure in which language the official works in various fields of public life will be done/cannot be done, which language or languages will be used in education, in the publication/media, in institutional structure.

Regulations of official language which are defined as a language that are obliged to be used in communication, in all kinds of correspondence, in education in the borders of a state, and this obligation guaranteed by the constitution are in the constitutions of many countries. In this study, it is emphasized on which language policies Lithuania uses as an instrument in protecting the official language by laws.

Keywords: *Language Policy, Lithuanian, Lithuania, Protection of the Language by Law, Minority Languages.*

DİLİN YASALARLA KORUNMA STRATEJİLERİNDE ÜLKE UYGULAMALARI: LİTVANYA ÖRNEĞİ

Nesrin Güllüdağ*

Öz

Bir milletin tarihi boyunca edindiği kültürünü, hayat tecrübelerini, değer yargılarını özünde saklayan kutsal bir hazine olan dil, iletişim aracı olmasının ötesinde kültürel kodların taşıyıcısıdır. Bir toplumun millet olarak yaşayıp devam edebilmesinde en önemli olgu dildir. Aynı dili konuşan toplum bireyleri arasında ortak milli bir bilinç, bir referans birliği ve sıkı bir bağ oluşturarak bu kültürel mirası gelecek nesillere aktararak onları ortak bir paydada buluşturur. Dil, bir kültürün kuşkusuz en büyük yapı taşıdır.

Birçok ulus devletin birden fazla dili bünyelerinde barındırması ile bu dil çeşitliliğinin sonucu olarak ortaya çıkan sosyal, demografik, etnik, azınlıkların entegrasyonu gibi sorunlar siyasal otoritelerin gündeminde daima yerini korumaktadır. Dil planlaması; aynı siyasal coğrafi sınırlar içerisinde birbiri ile ilişki halindeki dillerin yasal konumunu ve statüsünü düzenlemeye yönelik yasalardır. Bu stratejiler her ülkenin anayasasında yerini alırken kamusal yaşamın çeşitli alanlarında resmi işlemlerin hangi dilde yapılacağını veya yapılamayacağını eğitimde, basında/medyada, kurumsal yapıda, hangi dil veya dillerin kullanılacağını yasalarla güvence/garanti altına alır.

Bir devletin sınırları içerisinde, iletişimde, her türlü yazışmada, eğitimde kullanılma zorunluluğu bulunan ve bu zorunluluğu anayasa ile güvence altına alınan dil olarak tanımlanan resmi dil düzenlemelerine pek çok ülkenin anayasasında yer verilir. Bu çalışmada, resmi dilin yasalarla korunmasında Litvanya'nın hangi dil politikalarını enstrüman olarak kullandığı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dil Politikası, Litvanca, Litvanya, Dilin Yasa ile Korunması, Azınlık Dilleri.

* Doç. Dr. İğdir Üniversitesi, Öğretim Üyesi. nesrin.gulludag@igdir.edu.tr. Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-9220-7716>.

Bu makaleye atıf için: Güllüdağ, Nesrin. (2021). Dilin Yasalarla Korunma Stratejilerinde Ülke Uygulamaları: Litvanya Örneği, SDE Akademi Dergisi, 1(2), 120-147.

Giriş

Dil, toplumda birlik ve beraberliği sağlayarak toplumu/milleti ayakta tutan temel unsurlardan biridir. Ortak bir dil, ulus olmanın ilk/öncül koşuludur. Her ulus kendi dilini geliştirmek, korumak, gelecek nesillere aktarmak arzusu ile ulusal dillerini koruma altına almıştır.

“Dil meseleleri özünde güç meseleleridir.” diyen Chomsky, “benim vatanımın sınırları Edirne’den başlayıp Hakkâri’de bitmez, benim vatanımın sınırları Türkçe konuşulan yerde başlar, Türkçe konuşulan yerde biter.” diyen Ömer Seyfettin, “dilimin sınırları, dünyanın sınırlarıdır.” diyen Wittgenstein, “ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” diyen Atatürk, ulusal dil ile bağımsızlık ilişkisini ifade etmişlerdir.

Tarih boyunca dil, ülkeler için bir simge, bir güç yansıması ve bir hegemonya olmuştur. Dil aslında bir sistemler dizgesidir ve bu sistem kendini korumak adına çeşitli enstrümanlar kullanır. Bunlardan en önemlisi dil canlı sürekli değişen gelişen canlı bir varlık olması yönüyle her canlı gibi dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı kendini korumak ve varlığını devam ettirmek ve geleceğini kurgulamak ister. Dil, kültürle yakından bağlantılı olduğundan, dil kaybı ile dilsel çeşitlilik kaybı yaşanırken topluluğun somut olmayan kültür mirası da yok olur gider.

1951 yılında, Belçika, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda’dan oluşan 6 üye ile temelleri atılan AB, günümüzde 27 üye devlet ve 23 dili resmi dil olarak kabul etmiş büyük bir topluluk haline gelmiştir. AB çok dilliliğe önem vermiş ve her yeni katılan üye devletin dilini de resmi dil olarak kabul etmiştir. AB’nin farklı dilleri, kültürleri/kimlikleri bir arada yaşatarak ortak bir Avrupa kimliği yaratmayı öngören bu yapılanmanın en önemli önceliklerinden biri olarak uyguladıkları dil politikaları ile temelde insan hakları özelde, dil hakları ile bireylerin dillerini kullanma haklarını teminat altına almak istemesi temel gayesidir. AB’nin kültür ve eğitim politikalarında çok kültürlülüğün kaçınılmaz/doğal bir sonucu olarak, ülkede birkaç dilin bir arada kullanılması ile çok dillilik unsuru da önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

AB, Temel Haklar Şartı’nın 22. maddesinde birliğin kültürel, dinsel ve dilsel çeşitliliğe saygı gösterileceği, 21. maddede ise, dil de dahil olmak

üzere bir dizi gerekçeye dayalı ayrımcılığı yasaklayarak, dil çeşitliliğine saygı, bireye saygı, diğer kültürlerle hoşgörü ve birlikte başkalarını kabul etme (The European Communities, Brussels, 22.11.2005) gibi değerlere vurgu yapılır.

Anderson, ulusu “en küçük bir ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplamlarının hayali yaşamaya devam eden hayali bir cemaat, siyasal bir topluluk” olarak tanımlamaktadır (Özdoğan, 2015: 231). Ulus inşasına ve ulus devlete katkı sunan önemli kriterlerden biri de resmi bir dilin kanunla korunmasıdır.

Gellner’in yaklaşımına göre milliyetçilik modern bir toplum kurmak için gereken temel esastır (Alakel, 2011: 3). Avrupa’daki bu milliyetçi ideolojiler şüphesiz dilde de kendisini göstermiştir. Avrupa’nın monarşiye dayanan yapısını, ulus-devlet yapısına bırakmasıyla siyasi ve toplumsal yapılar değişikliğe uğramış 1789 Fransız İhtilali ile milliyetçilik akımı ivme kazanarak, dil, tarih, toplumsal kimlik oluşumuna katkı sunarken, dil ülke içinde ulusal bütünlük/birleştiricilik/aidiyet temelinde ortak bir ideolojik kimlik etrafında toplanma işlevini yüklenen bir değer olmuştur.

19. yüzyılın başlarında Rusya’da 1. Aleksandır’ın yönetime hâkim olması Litvanya halkı için daha demokratik bir süreç olmasına rağmen, bu dönemde Ruslaştırma politikası kamunun tüm alanlarına yayılırken Rusça, eğitim de dâhil olmak üzere onaylanmış tek dil olmuştur. Litvanyalılar kendilerine karşı uygulanan bu asimilasyon politikasına milli bir tepki vererek, Ruslaştırma politikasını boşa çıkarma çabaları, ulusal uyanışla Litvanya hakkında milliyetçi duygularla refleks göstermesine sebep olmuştur. 1879 yılında “Keleivis” adlı ilk ulusal gazete kurularak bu milli hareketin öncüsü olmuştur (Eravcı, 2020: 1008).

Yüzyıllarca bağımsızlık mücadelesi veren Litvanlar bağımsız bir devlet olma yolunda emin adımlarla ilerlemişler, Sovyetlerin güttüğü asimilasyon ve uyguladıkları dil politikalarına rağmen kültürel değerlerini ve dillerini koruyarak gelecek nesillere aktarmışlardır. Litvan halkının bu milliyetçi duygularını ayakta tutan en önemli unsur ise Litvanca olmuştur.

2. Dünya Savaşı ve Sovyet işgali nedeniyle kesintiye uğrayan ulus inşası 1990’ların başında tam anlamıyla işleyen bir araç olarak dilin tesisi

si ve korunması (Vihalemm-Brun, 2013: 58) ülkenin gündemine taşınmıştır. Litvanya'da 2013 yılından itibaren, azınlık ve Litvan okullarında, Litvan dilinde "Vatanseverliğin Temelleri" adlı ders müfredata konmuştur (Barwiński- Wendt-Aliaskarov, 2017: 540).

1. Dil Çeşitliliği

Dünyada konuşulan dillerden, dünyaya egemen 200 devlette 160'ı ulusal düzeyde resmen tek dilli, 30'u iki dilli, 7'si ise üç dillidir. Bu çok dillilik ulus-devletin etnik kökenlerini ve dilin iç çeşitliliğini yansıtır (Breton, 2007: 209). Dünyadaki en çok dile sahip ülkeler sıralamasında ise durum şöyledir: Papua Yeni Gine 840, Endonezya 712, Nijerya 522, Hindistan 454, ABD 326, Avustralya 314, Çin 308, Meksika 292, Kamerun 275, Brezilya 221. <https://www.ethnologue.com/guides/countries-most-languages> Avrupa'da konuşulan dil sayısının iki katından fazlası, yalnızca Papua Yeni Gine'dedir. Dillerin dağılımı kıtalara göre de farklılık göstermektedir: Yaşayan dillerin %30,1'i Afrika'da, %32,4'ü Asya'da, %14,9'u Amerika'da ve %18,6'sı Pasifik'te yer alırken yaygın dillerin pek çoğunun ev sahipliğini yaptığı Avrupa'da dünya üzerindeki dillerin sadece %4,1'i yer almaktadır (Çelik Dinçer- Sözeri- Özgür, 2019: 137).

2. Resmi Dil

Resmi dil, hukuken tanınan ve devlet erklerinin (yasama, yürütme ve yargı) işleyişinde kullanılan dildir. Resmi dil, devlet teşkilatının yazışmalarında kullandığı ve öncelikli olarak hizmet verdiği (Akbulut, 2012: 116) bir devletin sınırları içerisinde, hukukta, eğitimde, ticaretle, yazılı ve sözlü iletişimde devlet kurumları ve vatandaş ilişkilerinde kullanılma mecburiyeti bulunan ve bu mecburiyeti anayasa ve kanunla tespit edilen dil olarak da tanımlanır (Acar, 2013: 52). Resmi dil düzenlemesi genel olarak ülkelelerin anayasalarında yer almaktayken, bazı ülkelerin yasasında ise buna vurgu yapılmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İtalya, Hollanda, İsveç, Norveç, Danimarka, Çek Cumhuriyeti, Lüksemburg, Yunanistan anayasaları bu duruma örnek olarak verilebilir (Olgun, 2012: 159).

Resmi dilin kullanımını düzenleyen dil içi düzenlemeler olabilir (Arzoz, 2007: 5). Bir ülke, bir dili resmi dil olarak kabul ettiği zaman bunun birtakım sonuçları da ortaya çıkmaktadır:

Resmî dil olarak kabul edilen bir dil, kamu makamları tarafından bilinir ve bu dil vasıtasıyla vatandaşla iletişime geçilir. Resmî dil olarak iki veya daha fazla dil kabul edilmişse bu dillerin hukuki statüleri aynı olup birinin diğerine önceliği yoktur. Resmî dil ülkenin her yerinde geçerlidir ve bütün kamu kuruluşlarında ve özel kuruluşlarda kullanıma açık olmalıdır. Resmî dili kamu makamlarının bildiği varsayılır. Vatandaşların bu dili veya dilleri asgari düzeyde de olsa bildikleri var sayılır. Resmî dil olarak kabul edilen dil, kamu eğitim kurumlarında zorunlu olarak öğretilir (Yaşar 2016: 19).

Kimi ülke mevzuatları resmi dil düzenlemesine gitmeden sadece kamu organlarının yazışma dilini düzenleyerek dolaylı/farklı bir yolla resmi dili ilan edebilmektedirler. Örneğin, Norveç ulusal mevzuatında yer alan Kamu Hizmetlerinde Kullanılan Dil Hakkında Kanun'un 1. maddesi, Norveççenin iki lehçesi olan Bokmål ve Nynorsk eşit şekilde devletin tüm organlarında ve belediyelerde "yazışma dili" dir demektedir. Litvanya Anayasası'nın 14. ve Slovakya Anayasası'nın 6. maddesindeki "devlet dili" kavramı da resmi organların yazışma dili olarak alınmaktadır (Akbulut, 2012: 117).

3. Dil Ölümü

Dillerin yok olma tehlikesi artık çağımızın önemli bir sorunu olarak kabul edilmektedir. Bir dil, kullanıcıları çocuklarına daha baskın bir dil öğretmeye ve konuşmaya başladığında tehlikeye girer. Doğaları gereği, nesli tükenmekte olan dillerde genellikle az sayıda konuşmacı kalır. Ethnology'nin 24. baskısı 2021 güncel verilerinde, dünya çapında toplam 7139 yaşayan dil listelenmekte olup bu dillerin yaklaşık % 40'ının tehlike altında olduğu, çoğu dilde 1000'den az konuşmacı kaldığını, 23 dilin ise dünya nüfusunun yarısından fazlasını oluşturduğu bildirilir <https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages>(<https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages>).

Krauss (1992), dünyadaki mevcut dillerin yalnızca %10'unun uzun vadede güvenli olduğunu, % 50'sinin can çekişiyor olduğu, geri kalanın ise 21. yüzyılın sonunda can çekişen bir hale gelebileceğini öngörür. Dünya çapında 1.500 dilden oluşan nüfus verileri kullanılarak yapılan örneklemde elde edilen verilerden küresel dil çeşitliliğinin 1970-2005 döneminde %20 azaldığı ortaya konmuştur (Simons-Lewis, 2013:2). Fishman (2006) dünya dillerinin %63'ünün kullanıldığı topluluklarda günlük sözlü kullanımda güvenli bir şekilde korunmakta olup, % 32'sinin ise kayıp aşamasında, % 5'inin ise artık tamamen yok olduğu görüşündedir (Simons-Lewis, 2013: 17).

UNESCO'nun Tehlike Altındaki Dünya Dilleri Atlası'nda (<http://www.unesco.org/languages-atlas/>) kuşaklararası dil aktarımına göre diller “güvende”, “güvensiz durumda”, “kesinlikle tehlikede”, “ciddi tehlikede”, “son derece tehlikede” ve “yok olmuş” diller olarak sınıflanmakta ve en azından %43'ünün tehlikede olduğu bildirilmektedir. Doğal afetler, kıtlık, salgın gibi nedenlerden ötürü dil konuşucularının sayısındaki azalma beraberinde dil ölümlerini de getirmektedir. Andaman Adaları'ndaki tsunami, Papua Yeni Gine'de deprem, bir dilin yok olmasına neden olmuştur (Çelik Dinçer- Sözeri- Özgür, 2019: 137). Bunların dışında, siyasi, sosyal, tarihsel, ticari, karar alıcıların seçimleri sonucu uygulanan dil politikaları gibi nedenler dil ölümlerine sebep olmaktadır.

Dil kullanımının iki ana boyutunun (kullanıcılar ve işlevler) göstergesi olarak dil tehlikesinin değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek faktörler (<https://www.ethnologue.com/endangered-languages/#LgEndgrEGIDS>) şunlardır:

Konuşmacı nüfusu, etnik nüfus, bu nüfus büyüklüğünün istikrarı ve eğilimleri, konuşucuların ikamet ve göç modelleri, son konuşmacının ne zaman öldüğü, ikincil dillerin kullanım oranı, dilin başkaları tarafından ikinci dil olarak kullanılması, topluluk içindeki dil tutumları, konuşmacıların yaş aralığı, dilin kullanım alanları, ülke veya bölge içindeki dillerin resmi olarak tanınması, aktarım yolları (çocuklar dili evde mi öğreniyorlar yoksa okullarda mı öğretiliyorlar), ekonomik fırsat veya bunların eksikliği gibi dilsel olmayan faktörlerdir.

Bir dilin tehlike içine düşmesinin nedenlerinden biri de toplumun başka bir kültür ile eşit olamayan şartlarda teması ile meydana gelen kültürel çatışmadır (cultural clash). Daha saldırgan ve güçlü kültürün taşıyıcıları olarak bunlar başka bir dili konuşurlar, daha fazla nüfusa, daha sağlam bir ekonomiye ve daha güçlü bir askerî yapıya sahiptirler, kendi dillerini alt kültürün dili karşısında hâkim kılmaya çalışırlar (Karabulut, 2004: 74). Çağımızın önemli bir sorunu olarak kabul gören dillerin yok olma tehlikesi ülkelerin dillerini korumak, yaşatmak, devamlılığını sağlamak için çeşitli dil politikaları üretmesine gerekçe olmuştur.

4. Dil Politikaları

Doğduğumuz andan itibaren aileden başlayarak, yaşadığımız sosyal çevre, din, okul, devlet kurumları, uluslararası örgütler, ticari şirketler, seçtiğimiz/kullandığımız dili yönlendirir, şekillendirir. Dile, bireyin statüsüne ve devlet yetkilerinin aldığı kararlar doğrultusunda özel bir işlev yüklenirken hâkim/baskın dilleri konuşanların da dil hakları vardır ve bu haklar, sosyal kurallar ve uygulamalarla garanti altına alınır. Dil hakları, çeşitli farklı alanlarda dil kullanımına ilişkin olarak kamu kurumlarının benimsediği kurallarla ilgilidir. İşte bu kurallar bir araya gelerek dil politikalarını oluşturur.

Dil politikaları“ bir siyasal birim içinde konuşulan dillere, bunların alan ve bölgelerine, gelişmelerine ve kullanımına ilişkin haklara yönelik ilke, karar ve uygulamalar bütünü” olarak tanımlanabilir (Orhan 2017: 334). Dil planlaması terimi ilk kez Haugen tarafından 1959 yılında kullanılmıştır. Bir toplumda dillerle veya dil-içi farklılıkların kullanımı ile ilgili problemlerin çözülmesi için kurumsal yapılar yoluyla yapılan açık ve sistematik olarak bir dilin gelişim sürecine bilinçli olarak yerel, ulusal ya da ulus üstü politik organizasyonların dilin düzensiz gelişimine karşı olan müdahalesi veya bunun herhangi bir biçimi, dil planlaması ya da dil politikası olarak değerlendirilebilir (Çiçekler-Yılmaz 2018: 326).

Dil yasası, ulus inşası, dilsel çeşitlilik, etnik bileşime bağlı olarak nüfus, demokratikleşme süreçlerinin doğası, ülkenin uluslararası arzuları gibi nedenlerden dil çeşitliliğinin yönetimi ve ülkelerin farklı siyasi stratejile-

rinin bir parçası olmuştur (Järve, 2002: 78). Dünya genelinde varlığını korumaya çalışan ve hali hazırda kullanılan onca dile karşılık 200 devletin varlığı, birçok ulus devletin birden fazla dili bünyelerinde barındırması ile bu dil farklılıkları/çeşitlilikleri, demografik, etnik boyutu, göçmenlerin entegrasyonu gibi başlıklarla siyasal otoritelerin gündeminde daima yerini korumaktadır. Devletlerdeki farklı dillerin statüleri çoğu zaman tartışma hatta bazen de çatışma/kaos konusu olmuştur. Böylece bu ülkelerde çeşitli dil planlamalarına gidilmiştir.

Tek dillilik politikası, ülkedeki resmi işlemlerin, bürokratik işleyişinin daha kolay olacağı ve ulus inşa sürecinde fertlerin ayniyet ve birlik içinde topluma daha kolay entegre olup, demokratik katılım sağlayacağı için karar vericilerin işlerini kolaylaştırır.

Dil planlaması genellikle çok dilli ve çok kültürlü toplumlarda gerçekleştirilir ve bir veya birkaç dilin ön plana çıkarılması ile uygulanan dil politikalarının temelinde kimlik politikaları, kültürel, siyasi ve ekonomik unsurlar da etkilidir. Küreselleşen dünyada artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi anadilleriyle iletişim kurmalarında yetersiz kalmış, iletişimde buldukları diğer toplumların dillerini de öğrenmeyi beraberinde getirmiştir. Bir ülkenin dilinin öğrenilmesi, o ülkenin politik, ekonomik, ticarî ve kültürel ilişkilerin yanı sıra o ülkenin sahip olduğu dil politikaları ve dil planlamalarıyla birebir ilişkilidir. Gelişmiş ülkeler dillerinin dünya dili olmasını sağlamak ve dillerini korumak için çok çeşitli dil planlamaları ve politikaları üretmeye gayret etmişler, dil planlaması her ülkenin önemli açık veya gizli gündemlerinden birisi olmuştur.

AB, farklı kültürlerden gelen insanları Avrupalı aidiyeti ile bir çatı altına toplarken, onların dil ve kültürleri ile gelen çeşitliliğini korunup geliştirilmesi gereken zengin bir miras olarak görmektedir (Council of Europe 2000: 12-13). AB üyesi olan ülkeler içinde konuşulan farklı dillerin ve onların kültürlerinin, iletişimi engelleyen bir duvar olmaktan çıkarılıp, bir kültürel zenginlik kaynağı olarak kullanılması için Avrupa yurttaşlarının çoğul dilli (plurilingual) olması hedeflenmektedir (Karatepe, 2005: 50).

Geniş anlamda, dil politikasına dahil olma argümanları pragmatik veya ideolojik olarak temellendirilebilir. Bu iki dil politikası türünün altın-

da iki farklı dil görüşü yatmaktadır: Pragmatik müdahalecilik durumunda, dil yalnızca bir iletişim aracı olarak kabul edilirken, ideolojik dil politikası durumunda, dil, dilin dışındaki değerlerin sembolü olarak kabul edilir, kendisi aslında belirli bir ideolojinin simgesidir. Dil politikası genellikle hem ideolojik hem de pragmatiktir ve aralarında tamamlayıcı bir ilişki vardır, ancak bazı durumlarda, iki pozisyon çelişkilidir ve biri diğerine üstün gelir (<https://www.immi.se/intercultural/nr3/bakmand.htm>). Akılcı dil politikaları tehlike altında bulunan birçok dilin ölümüne engel olacaktır.

5. Litvanya - Litvan Dili

İsmini Neris ırmağına dökülen Lietuva deresinden alan Litvanya Avrupa'nın Kuzey Doğusu'nda Letonya, Rusya Federasyonu, Polonya ve Beyaz Rusya arasında yer alır (Aleksandraviciute, 2006: 48). 1 Mart 2011'de yapılan nüfus ve konut sayımının ön verilerine göre Litvanya'nın nüfusu 3.054.000'tür. 2001 nüfus sayımı verileri ile karşılaştırıldığında (3.484.000 kişi), Litvanya nüfusu %12 oranında (430.200 kişi) azalmıştır. Bu düşüşün en önemli nedeni ise göçtür (%76). 328.300 vatandaş Litvanya'dan ayrılırken sadece 64.200 kişi ülkeye gelmiştir (%24 veya 101.900 kişi). Litvanya vatandaşları çeşitli etnik kökenlere mensuptur (Extra-Yağmur 2013:156). 2001 nüfus sayımı verilerine göre Litvanya nüfusu 115 farklı etnik kökene sahiptir. Ülke nüfusunda, Litvanyalılar %83,45, Polonyalılar %6,74, Ruslar %6,31, diğer unsurlar ise %5 oranındadır. 1990 yılında Litvanya'nın bağımsızlığının yeniden sağlanmasından bu yana, Litvanyalı olmayan etnik kökene sahip kişilerin %90'ından fazlası ilk yıl Litvanya vatandaşlığı almıştır. Litvanya, üç Baltık ülkesinden en monoetnik ülkedir (Lithuania Country Report 2003/2004: 25).

6. Litvanya'nın Dil Politikası

6.1. Litvan Devlet Dili

Devletler, kamu hizmetinde kullanmak, sosyal hizmetler sağlamak ve kendi dilsel davranışını yönetmek için belirli bir dili (veya dilleri) belirleyerek, bir dil tercihinde bulunmak zorundadır. Bu dil ise genel temayül olarak, çoğunluğun dili olmuştur. Çoğu ülke anayasasında tek bir dili res-

mi dil olarak ilan eder. Litvan dili de böyledir. Litvan Dil Yasası, Litvan dilinin ülkede resmi olarak kullanımı, toplumun ihtiyaçları, küreselleşme ve AB'ne entegrasyonunun getirdiği şartlar doğrultusunda dilin yasal olarak korunmasının temelleri üzerine oluşturulmuştur.

Litvan Dil Yasası Ocak 1995 yılında kabul edilmiştir (Cilevics, 2007: 171). Madde 14'te Litvanca devlet dilidir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>) ibaresi yer alır. Yasa, devlet dilinin kamusal yaşam alanlarında kullanımını, statüsünü düzenlerken, yasa ihlallerinin yasal sonuçlarını da belirler. Yasa, Litvanya'da Litvan dili ve kullanılan diğer dillerin statülerini, öğretimlerini/kullanımlarını belirleyen bir dizi tüzük, yasal ve normatif düzenlemelerle ulusal dilin, ulusal topraklarda özgürce ve otoriter olarak kullanılmasını sağlamak ve Litvan dilinin statüsünü güvence altına almak için bir araç olarak kabul edilir.

Madde 7'de herkesin devlet dilinde hizmet alma hakkı vardır. Madde 9'da Litvanya Cumhuriyeti tüzel ve gerçek kişilerin tüm işlemleri devlet dilinde yürütülecektir. Yabancı işletmeler ve kişilerle işlemler ulusal dilde ve her iki tarafça da kabul edilen başka bir dilde yapılabilir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

Madde 16'da Litvanya'da ikamet edenlerin dil eğitim ve öğretim alma hakkını garanti altına almak için tüm okullarda devlet dili Litvanca zorunludur (Järve, 2002: 82) ibaresi yer alır.

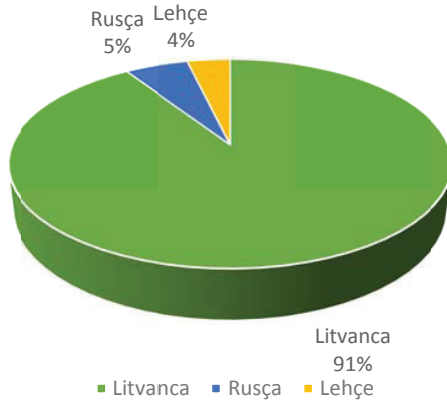
Madde 6'da devlet dili yeterliliği, devlet ve belediye kurumlarının, kuruluşlarının ve hizmetlerinin (ayrıca özel sektörde) başkanları, çalışanları ve memurları için zorunludur (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

Litvanya, henüz AB üyeliğine katılmadan önce, birliğe katılmak için güçlü hedefler geliştirirken kendilerini ilk olarak Rusça daha sonra İngilizce olmak üzere uluslararası iletişimin yaygın olarak konuşulan dilleri ile rekabet etmek zorunda kaldıkları bir pazarda bulmuştur. Yeni dil yasaları kabul edilmeden önce bile devlet dili, diğer yasalar tarafından Rusça konuşanların muhafazası şeklinde bir politikayı şekillendirmek için de kullanılmıştır (Järve, 2002: 83).

2. Dünya Savaşı'ndan sonra yüzyıllar boyunca Baltıklarda büyük ölçüde etnik olarak Rus azınlıklar bulunmaktaydı. Estonya ve Letonya, ağırlıklı olarak Slav nüfusunun büyük ölçekli göçünü yaşarken, 1980'lerin sonunda, Estonya'nın toplam nüfusu içinde etnik olarak Estonyalıların oranı % 62 ve Letonya'dakilerin oranı % 52 iken, Litvanya'da yaklaşık % 80'dir. Bu demografik değişiklikler, dilsel durumda önemli bir değişikliğe yol açtı. Bu durum "diglossia" veya bir dile açık bir şekilde hâkim olunan ve bir diğerinin kademeli olarak bastırıldığı asimetrik iki dillilik olarak tanımlanabilir (Cilevics 2007: 167).

2009 yılı verilerine göre ülkede yükseköğretimde Rusça eğitim alan öğrencilerin genel sayıya oranı %10 civarındadır. Litvanya'daki durum da Rusya'nın aleyhinde gelişmiştir. 1995 yılında Rusça eğitim alan öğrencilerin genele oranı %10,8 civarında iken, 2008 yılında bu rakam %4,3'e gerilemiştir (Sevilay 2014: 115). Litvanya'nın çok dilli şehirlerinde dahi kamusal alanda ve iş alanında ezici bir çoğunlukla Litvanca kullanılır (Vihalemm-Brun, 2013: 73). Eğitimde de durum aynıdır.

2003/2004 yılı verilerine göre tüm eğitim kurumlarında aldığı eğitim diline göre öğrenci dağılımı şu şekildedir (Lithuania Country Report 2003/2004: 26).

Litvanya'nın büyük şehirlerinde Rusça kamu hizmeti verilmektedir. Son zamanlarda, diğer ülkelerden gelen, devlet dili bilgisi yetersiz olan kişilerin hem İngilizce hem Rusça sözlü veya yazılı belediye hizmeti almalarına ilişkin yerel idareler yardımcı olmaktadır (Extra-Yağmur 2013:161).

Litvan dilinin korunması/geliştirilmesi ile ilgili olumlu faktörler şunlardır: (Lithuania Country Report 2003/2004: 7).

- Küreselleşme koşulları altında ulusal kültürün korunması Litvanya bilim politikasının önceliği olarak kabul edilmiştir (19 Temmuz 2002 tarihli 1182 sayılı karar).
- Litvan dili zorunlu eğitim dilidir ve Litvan dilinin yeterlilik sınavı da zorunludur.
- Temel okul mezunları için Litvanca dil başarıları ölçümü merkezi bir değerlendirme ile yapılır.
- Litvanca dil yeterlilik sınavının puanı, tüm lise okullarına giriş puanı olarak kabul edilir.
- Litvanca, dil, edebiyat ve kısmen kültürü kapsayan bir çalışma disiplini olarak ele alınır.
- Litvanya'da faaliyet gösteren ulusal azınlıkların okullarında Litvan dili, ihtiyaca uygun olarak farklı müfredatlarla öğretilmektedir.
- Okullarda ana dil olarak Litvan dili için daha çok ders saati ayrılmıştır.

31 Ocak 1995'te yürürlüğe giren Litvanca dil yasası, 1989 tarihli kararnameden daha geniş ve daha ayrıntılıdır. Devlet dilinin doğru kullanımı ile ilgili planlama (madde 21/22/23) ve dilsel normların kabul edilmiş prosedürleri (madde 20), (madde 3/4/5/6/7) tüm kurumların, işletmelerin Litvan dili ile hizmet vereceği, yetkili nüfusun ise devlet dilini bilmesi gerektiğine işaret edilir (Järve, 2002: 89).

Madde 19/23'te devlet dilinin korunması ve doğru şekilde kullanılması dile getirilirken, hükümet organlarına ise Litvan dilinin araştırılması, geliştirilmesi ve bunun için gerekli tüm koşulları sağlaması görevi verilmiştir (Järve, 2002: 82).

Litvanya'da öğretmen eğitime büyük önem verilir. İlköğretim okullarında sadece ilköğretim okulu öğretmenliğinde yeterlik kazanmış kişiler çalışabilir ve sadece özel bir dilde belirli bir yeterlik derecesine sahip kişiler yabancı bir dili öğretebilir. Etnik azınlıklarla çalışan öğretmenler için özel

bir eğitim yoktur. Ancak, öğretmenlerin bütün dillerde ortak olmak üzere metodolojik becerileri yükseköğretim süresince edindikleri varsayılır. (Extra-Yağmur 2013: 158)

Litvanya'da parlamento ve belediye seçimlerinde yarışan adaylar için hiçbir dil şartı olmamasına rağmen, Estonya ve Letonya'da bu şartlar resmi dilde en yüksek düzeyde yeterlilik gösteremeyen kişilerin seçimlere katılmayacağı şeklinde kanunla güvence altına alınmıştır (Cilevics, 2007: 172).

6.2. Azınlık Dilleri

BM İnsan Hakları Komisyonu'nun Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu raportörü Francesco Capotorti'nin 1978'de ortaya koyduğu azınlık tanımı "bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan, o devletin vatandaşı olan, üyeleri nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ve dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa dayanışma duygusu gösteren grup" (Köksoy, 2019: 99) şeklindedir.

20. yüzyıl içinde ortaya çıkan ulus devletler, tek bir ulustan müteşekkil olmayıp farklı ulusları içlerinde barındırmaktadırlar. Bir devlet içerisinde çoğunluğun kullandığı ve genellikle resmi dil olarak kabul edilen ve devlet tarafından herkese öğretilmeye çalışılan dilin haricinde ülke içinde yaşayan azınlıkların kendi ana dilleri de bulunmaktadır. Bu insanların kullandığı dile azınlık dili denmektedir.

Litvanya, etnik azınlıkların kendi dillerini ve kültürlerini korumalarını içeren haklar gibi azınlık haklarının korunması açısından birçok sorumluluk üstlenmiştir. Litvanya Anayasası'nın 29. maddesinde kişilerin milliyetine ve diline bağlı olarak haklarının sınırlanamayacağı belirtilir (Extra-Yağmur 2013: 156). Söz konusu anayasa maddesi kişilerin cinsiyet ve ırk temelinde ayrımcılığa tabi tutulamayacağı geleneksel ilkesine göre düzenlenmiştir. Azınlık dillerini konuşanlara ücretsiz devlet dili eğitimi verilmesi dil politikasının olumlu bir enstrümanıdır.

23 Kasım 1989'da kabul edilen, Litvanya Etnik Azınlıklar Yasası'nın 1. maddesi şunları şart koşmaktadır: Litvanya'da ikamet eden tüm etnik azın-

lıklara özgürce gelişme hakkını garanti edecek ve her etnik azınlık ve dile saygı gösterilecektir. Böylece, beyanlar düzeyinde, azınlık dillerinin varlığı kabul edilir ve ulusal mevzuatta bazı resmi güvenceler yer alır (Cilevics, 2007: 171). Etnik topluluklara mensup vatandaşlar, dillerini, kültürlerini ve geleneklerini geliştirme hakkına sahip olacaklardır (madde 37) (http://www.lrkt.lt/Documents2_e.html).

Eğitim Kanunu madde 30'da Litvanya Cumhuriyeti'nin her vatandaşın ve daimî veya geçici ikamet hakkı olan yabancıların, kamusal hayata sorsuz bir şekilde entegre olma fırsatı sağlamak için devlet dilinde eğitim alacağını garanti eder. Bazı genel veya yaygın eğitim okulları, etnik azınlıkların dillerinde eğitim sağlanmasını destekler ve kültürlerini korumaya çalışır. Bu düzenlemelere ve ebeveynlerin taleplerine uygun olarak, genel müfredat veya belirli konular etnik azınlık dillerinden birinde öğretilir. Bu tür okullarda, Litvan dili müfredatın ayrılmaz bir parçasıdır ve öğretimi ana dillerin öğretiminden daha az zaman alamaz (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>) ibaresi yer alır.

25 Ocak 1989'da Litvanya resmi dili hakkında bir kararname yayınlandı. Eğitim dilinin Litvanca olmadığı kurumlar ve bu amaç için sağlanan özel kurslarda eğitimin düzenlenmesi ve kitapların yayınlanması için uygun şartlar, ana dillerinde gazeteler, bu kişiler için yeterli düzeyde Litvanca öğretmek için gerekli şart ve araçlar sağlanacaktır (Järve, 2002: 82).

Azınlıklara, resmi dil öğretimi ile ilgili konuların ayrıntılı bir analizi 2003/05. Eğitim ve Bilim Bakanı tarafından onaylanan belge şu hükümleri içerir:

- Öğrencilerin ebeveynlerinden gelen talep üzerine çocukların okulda belirli bir dil yeterlilik düzeyine ulaşmaları için beş yaşından büyük çocukların katılacağı okul öncesi hazırlık grupları oluşturulur.
- Litvanya'daki okullara gitmek isteyen, ancak Litvanca'yı hiç bilmeyen veya çok az bilen öğrenciler için ayrı gruplar oluşturulur. Bu öğrencilerin dil öğrenme becerilerini geliştirmek için ek faaliyetler planlanır.
- Litvanca hiç bilmeyen veya çok az bilen çocukların katıldığı bu gruplar 15'ten fazla çocuktan oluşamaz.

- Öğrencilerin eksikliklerini tamamlamak için, normal okul zaman çizelgesinin dışında ek pedagojik destek ve her türlü faaliyet planlanır.
- Litvan ilkokullarına devam etmeye başlayan öğrencilere Litvan dilini öğrenmek için yoğun kurslar düzenlenir (Lithuania Country Report 2003/2004: 31).

Resmi dile yeterince hâkim olamayan öğrencilere aynı anda iki öğretmen tarafından ders verilerek yoğun bir çaba harcanarak, mümkün olan en kısa sürede belirli bir Litvanca hakimiyeti edinmeleri sağlanır. Çünkü, Litvan okullarına kaydolun bu çocuklar, anadili Litvanca olan çocuklarla aynı ders kitabını kullanırlar (Lithuania Country Report 2003/2004: 32).

Eğitim ve Bilim Bakanlığı ve Eğitim Geliştirme Merkezi uzmanları, anadili Litvanca olmayan bu çocuklara, resmi dil öğretimi için politikalar geliştirmek ve Litvancayı resmi dil olarak öğretebilmek için öğrencinin yaşı ve dile hakimiyeti göz önünde bulundurularak eğitim standartlarına uygun programa ilaveten bireysel bir program hazırlamaktan da sorumludur (Lithuania Country Report 2003/2004: 32). Bu program dahilinde “-Göç Eden Çalışanların Çocuklarının Eğitimi”, “Benim ve Senin Ülken Litvanya”, “Litvan Dili İçin El Kitabı ve Öğretmen Kitabı” adlı kitaplar da yayınlanmıştır (Vilnius, Kronta, 2003; Lithuania Country Report 2003/2004:10).

Litvanya, ulusal azınlıklara kendi ana dillerinde eğitim alma hakkı gibi bir dizi hakkın yanı sıra, kültürlerini ve eğitimlerini geliştirmek için devletten yardım alma hakkını da garanti etmiştir (Lithuania Country Report 2003/2004: 25). Litvanya’da ikamet eden ulusal azınlıkların eğitimi, Litvanya’daki eğitim sisteminin önemli ve ayrılmaz bir parçasını oluşturur.

Litvanya’da ulusal azınlık dillerinde eğitim, herhangi bir idari baskı olmaksızın, ebeveynlerin çocukların eğitim dilini seçmesi nedeniyle yavaş yavaş azalmakta (Järve, 2002: 104) çocuklarının gelecekte istihdama erişimini kolaylaştırmak için seçilen okullar Litvan dili lehine değişmektedir (Vihalemm-Brun, 2013: 63).

AB Komisyonu, Litvanya için 1999 yılında yayınladığı Katılım Ortaklığı Belgesi’nde Birliğin Litvanya’nın azınlık hakları konusunda uyguladığı

politikaları takdir ettiğini belirtmiş ve azınlık hakları konusunda hiçbir talepte bulunmamıştır (Yılmaz, 2019: 54).

6.3. İş Hayatı

Madde 4'te iş alanında, Devlet Dili Yasası'nda, Litvanya Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren tüm kurum, kuruluş, işletme ve kuruluşların “dosyalama, muhasebe, raporlama, mali ve teknik belgelerin” devlet dilinde olması gerektiğini belirtir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

1990'larda da devlet dillerinin sosyo-linguistik işlevi, dil beceri düzeylerini tanımlanırken ve çeşitli mesleklere girenler için zorunlu sınavlar konulurken, bu dil gereksinimleri sistemleri işgücü piyasasında erişim ve kariyer fırsatlarını hala kontrol altında tutmakta, (Vihalemm-Brun, 2013: 58) doğal olarak, devlet dili yeterliliğinin istihdamda önemli bir rol oynadığı gerçektir.

Litvanya'da şirketlerde geniş yelpazede bir dil kullanımı vardır. En yaygın iş dili İngilizcedir, ancak reklam pazarlamada oldukça sık bir şekilde Rusça ve Almanca da kullanılmaktadır. İşletmelerde yabancı dil kullanımı ülkenin dış ticaretinin ana eğilimidir. (Extra-Yağmur 2013: 162).

6.4. Tüketiciler

Madde 3/3'te tüketicilerle ilgili olarak, devlet dilinin kullanımına ilişkin temel yasal hüküm, ağırlıklı olarak 31 Ocak 1995 tarihli devlet dili kanununa dayanarak, 12 Ocak 2007 tarihli “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”da yer almaktadır. Madde 5/1'de tüketiciler, satılan mallar veya sağlanan hizmetler hakkında devlet dilinde doğru ve eksiksiz bilgi alma hakkına sahip olacaktır. Bir üretici, satıcı veya hizmet tedarikçisi, resmi kanun ve diğer yasal düzenlemelerde belirlenen bilgileri, tüketicilere devlet dilinde sağlamalı ve malları yasal düzenlemelerde öngörülen şekilde işaretlemelidir. Madde 5/2'de tüketicilere yönelik ticaret ve hizmet temini tesislerinin tüm kamuya açık dış ve iç tabelalarda, ticaret ve hizmet tedarik binalarının adları da dahil olmak üzere, devlet dili kullanmak zorunludur. Kalite garanti belgesi de Litvan dilinde olmalıdır (madde16/1-2) (<http://efnil.org/projectsn/lle/lithuania/lithuania>) şeklindedir.

6.5. İşyeri Adları

Madde 16'da Litvanya'da faaliyet gösteren tüm işletmelerin, ofislerin ve kuruluşların adları, Litvan dili normlarına ve Litvanya Dili Devlet Komisyonu tarafından onaylanan kurallara bağlı kalarak oluşturulur (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

6.6. Şahıs Adları

Madde 15'te, şahıs adlarıyla ilgili olarak, 1995 kanununda Litvanya Cumhuriyeti Yüksek Konseyi'nin, "Vatandaşın Pasaportunda Kişisel Adların Yazılmasına İlişkin Kararı" na atıfta bulunmaktadır. Bu yasa, pasaportlarda vatandaşların kişisel isimlerinin, pasaporta veya diğer kaynak belgede Litvan alfabesi kullanılacağını, kişi başka bir devlette vatandaşlığa sahipse, pasaport üzerindeki ad ve soyadının, o devletin vatandaşının pasaportunda veya diğer kaynak belgesinde olduğu gibi yazılabileceğini bildirir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

6.7. Yer Adları

Madde 14'te yasa yer adlarının resmi, standartlaştırılmış şekillerinin devlet dilinde yazılması gerektiğini vurgular (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>). Yasaya göre, Litvanya Cumhuriyeti'nde yalnızca Litvanca yazım kuralları uygulanabilir. Azınlıkların çoğunlukta oturduğu bölgelerde iki dilde yer ismi yazılmasına izin verilmez (Barwiński- Wendt- Alıaskarov, 2017: 540).

6.8. Görsel Tabelalar

Madde 17'de, kamuya açık yerlerde görsel tabelalar devlet dilinde olacaktır. Ancak kanun, bunların yanında diğer dillerin kullanılmasını yasaklamaz. Madde 23'te tabelalarda dilin doğru kullanılmasına dikkat çeker (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

6.9. Hukuk

Madde 117'de, Litvanya'da mahkeme işlemleri devlet dilinde yürütülecektir. Yeterli Litvanca bilgisine sahip olmayan kişilere ise bir tercüman aracılığıyla soruşturma ve mahkeme işlemlerine katılma hakkı garanti edilmiştir (http://www.lrkt.lt/Documents2_e.Html).

6.10. Medya

Yasanın 11. ve 12. maddeleri, tüm vatandaşların Litvanya genelinde ulusal dilde (madde 11) ve Litvanca seslendirilmiş veya altyazılı görsel-işitsel programlara erişim hakkını garanti etmektedir. Madde 13'te hüküm, yabancı dil öğretim programları, yabancı müzik ve bazı durumlarda etnik toplulukları hedefleyen belirli yapımlar için geçerli değildir. Madde 22'de Litvanya kitle iletişim araçları (basın, televizyon, radyo, vb.) ve tüm kitap ve diğer yayınlar Litvan dilinin normlarına uymalıdır (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

Radyo dinleyicileri ile televizyon-sinema izleyicileri resmi dil Litvanca dışında, Rusça ve İngilizce yayın ve filmleri de seçebilirler. Ulusal televizyon programlarında, Litvanca dışındaki dillerde yayınlar genellikle dublajlıdır. Sinemalarda, filmler alt yazılıdır ve çocuklar için olan filmler de genellikle dublajlıdır. Alt yazılı televizyon programlarının eksikliği, işaret diline çevirme ve çevirilerdeki kalite düşüklüğü nedeniyle televizyon işitme engelliler için doyurucu değildir. Televizyonda işaret dili kullanımı ise çok yaygın değildir (Extra-Yağmur 2013: 161).

6.11. Dili Destek Projeleri

Litvanya'da, dil mevzuatını geliştirmek, uygulamak ve kontrol etmekten sorumlu kurumsal organlar mevcuttur. Bunlardan biri Litvan Dili Devlet Komisyonudur, diğeri Devlet Çalışmaları Vakfıdır. Vakıf, dil öğrenimi için yılda iki kez öğrencilere mali destek için yarışmalar düzenler.

Madde 20'de Devlet Dili Yasası, devlet dilini koruma eğilimlerini ve görevlerini belirleme ve dil normlarını onaylama sorumluluğunun Litvan Dili Devlet Komisyonuna ait olduğunu belirtir. Litvan Dili Devlet Komis-

yonunun Statüsü ile ilgili kanunda, komisyonun yasal statüsü, oluşumu, Parlamento tarafından atanan beş yıllık görev süresine sahip 17 üyenin kuralları belirleyeceğini bildirir. Yasal olarak Komisyonun görevi, dil normlarının kullanımını ve Devlet Dili Yasası'nın uygulanmasına ilişkin sorunları ele almak, Litvan dilinin gelişimi için programlar başlatmak, desteklemek ve finanse etmektir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>).

Ayrıca 2010 yılından beri Languages Ambassador's Awards adlı organizasyon, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde dil öğretimi yatırımına katkıda bulunup dil eğitimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Extra-Yağmur 2013: 163).

Litvan Dil Enstitüsü, Litvan dilinin ilerlemesini teşvik etmek ve gençlerde dil bilincini uyandırmak yarışmalar düzenlemektedir. Eğitim Kanunu'na göre eğitim sisteminin amaçlarından biri, devlet diline, yabancı dillere ve anadile hakimiyet sağlayarak bilgi toplumunu içselleştirmeye yardımcı olmaktır. Litvan dilinin geliştirilmesine, doğru kullanılmasına yönelik kılavuzlar hazırlanmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerinin yetenekli vatandaşlarını Litvanya yüksek okullarında okumaya teşvik etmek için, bu öğrencilere öğrenim ücretlerini karşılayacak burslar ve hibeler verilir (<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania>). Sığınma Hakkı Verilen Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu Kararı'nda belirtildiği üzere, okul çağındaki göçmen çocuklarının ek öğretim masrafları, gerekirse sosyal programa tahsis edilen fonlardan karşılanabilir (Lithuania Country Report 2003/2004: 31) ibaresi yer alır.

Hem bir bilgi toplumu yaratmak hem de Avrupa'ya entegrasyon süreci doğrultusunda siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşullarına hızlıca uyum sağlayıp, kamusal yaşamın her alanında doğru ve etkin bir şekilde ulusal Litvan dilinin kullanılması ülkenin ana hedefleri arasında yer alır.

Sonuç

Başta toplum bireyleri arasındaki ana dil bilinci en önemli unsurdur. Litvanya'da milli dilin statüsü ve korunması yasalarla garanti altına alınmıştır. Ülkede dilin yasalarla korunmasına yönelik uygulama alanları çeşitlilik gösterir. Bunlar, okullarda eğitim dili olarak, kamusal veya resmi

her türlü resmî belgede, tabelalarda, ticari hayatta, işyeri adlarında, şahıs adlarında, yer adlarında, görsel tabelalarda, hukukta ve medyadadır.

Litvanya'da, anayasada yer alan dil yasası ile devlet dilini koruma ve kullanma alanları dil ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görevleri, çeşitli alanlarda vatandaşların devlet dilini kullanma hakları devlet dilinin korunmasına, ana dil statüsünün pekiştirilmesine, devlet dilinin doğru işleyişi/korunması için Litvan dil çalışmalarına ve ülkede yaşayan azınlıklara öğretilmesine yeterince odaklanılmıştır. Litvanya'da ikamet eden ulusal azınlıkların eğitimi, Litvanya'daki eğitim sisteminin önemli ve ayrılmaz bir parçasıdır.

Kaynakça

- Acar, İ. (2013). Devlet Dili Türkçe, Liva Yay: Balıkesir.
- Akbulut, O. (2012). Resmi Dil ve Anayasalarda Düzenlenişi, Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 115-148. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/33802/374319>.
- Alakel, M. (2011). İlk Dönem Cumhuriyet Türkiye'si Ulus İnşası Sürecinde Milliyetçilik ve Sivil-Etnik İkilemine Dair Teorik Tartışmalar, Gazi Akademik Bakış Dergisi, C.5, Sayı 9, s. 1-30.
- Aleksandraviciute, E.(2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Litvanya, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez: İstanbul.
- Arzoz, H.(2007). The Nature of Language Rights, JEMIE 6, 1-35. (https://www.researchgate.net/publication/26536934_The_Nature_of_Language_Rights).
- Barwiński, M.-Wendt, J. A.-Alıaskarov, D. (2017). Polonya'daki Azınlıklar Açısından Polonya'nın Ukrayna, Belarus ve Litvanya ile Uluslararası İlişkileri, Sosyal Bilimler Işığında Polonya Cumhuriyeti, Chapter: 3. Publisher: Beta Editors: Emin Atasoy, Jan A. Wendt, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, s. 525-546.
- Breton, R. (2007). Dünya Dilleri Atlası, Çev. Orçun Türkay, Bilig, Bahar, Sayı 45, İstanbul: NTV Yay. s. 205-210.
- Cilevics, B.(2007). Language Legislation in the Baltic States. Matthias Koenig and Paul De Guchteneire (eds), Democracy and Human Rights in Multicultural Societies. UNESCO Publishing, 167-184. (https://www.cilevics.eu/wp-content/uploads/2018/12/2007_02.pdf).
- Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, A New Framework Strategy for Multilingualism. Commission Of The European Communities, Brussels, 22.11.2005. (<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:en:PDF>).

Çelik, D.- Sözeri Fırat, A.-Özgür, A. (2019). Çokdillilik ve Dil Politikaları: Genel Çizgileriyle Dünyada ve Sovyetler Birliği'nde Dil Politikaları, *Diyalektik ve Toplum*, Cilt: 2 Sayı: 2, s. 136-143.

Çiçekler, A. N.- Can, T.-Yılmaz, M. Y. (2018). Türk dil devrimi ve Amerikan Dil Planlaması: Mukâyeseli Bir İnceleme. *TUDED* 58(2), 323-343. (<https://doi.org/10.26650/TUDED485808>).

Dil Zengini Avrupa Avrupa'da Çokdilli Politika ve Uygulama Eğilimleri (2013), Editörler: Guus Extra Ve Kutlay Yağmur, Cambridge Üniversitesi Yay. ([https://docplayer.biz.tr/409316 - Dil-zengini-avrupa-avrupa-da-cokdillili-politika-ve-uygulama-egilimleri.html](https://docplayer.biz.tr/409316-Dil-zengini-avrupa-avrupa-da-cokdillili-politika-ve-uygulama-egilimleri.html)).

Eravcı, A. (2020). Baltık Coğrafyasının Litvanya Tarihine Etkisi, *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, Vol:6, Issue:27, s. 1006-1015.

Järve, P. (2002). Two waves of language laws in the Baltic States: Changes of Rationale, *Journal of Baltic Studies*, 33:1, p. 78-110 (<https://doi.org/10.1080/01629770100000221>).

Karabulut, F. (2004). Dil Ölümü Sürecinde Kazak Türkçesinin Durumu, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:2, S.1, s. 67-87.

Karatepe, Ç. (2005). Avrupa Konseyi Dil Kriterleri ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Politikalarının Geliştirilmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, s. 49-61.

Köksoy, F. (2019). Avrupa Birliği'nin Azınlık Politikaları Çerçevesinde Fransa'da Romanlar: Nicholas Sarkozy Dönemi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 34, Denizli, s. 97- 112.

Lithuania Country Report, The Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, Vilnius Language Education Policy Profile 2003/2004. (<https://rm.coe.int/language-education-policy-profile-lithuania-country-report/16807b3b30>)

Orhan, S. (2017). Dil Politikaları ve Dil Hakları Üzerine Teorik Çerçeve, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi-İNÜHFD-* C. 8, S. 2, s. 331-362.

Özdoğan, M. (2015). Türkiye’de Ulus İnşası ve Dil Devrimi (1839-1936), Akademik Hassasiyetler Dergisi Journal of The Academic Elegance, Cilt 2, Sayı 3, s. 227-262.

Simons, G. F.- Lewis, M. P. (2013). International The World’s Languages in Crisis: A 20-Year Update, January, p. 1-26.

Vihalemm T.-Brun, G. H. (2013). Language Policies and Practices Across The Baltic: Processes, Challenges and Prospects, EuJAL. 1(1): p. 55–82.

Yaşar, H. (2016). Dil Politikaları Bağlamında Türkiye’de Dil Hareketleri, (1980-2015) Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi: İstanbul.

Yıldırım, S. (2014). Rusya’nın Avrasya Politikasında Yumuşak Güç: İmkânlar ve Sınırlar, T.C. BAŞBAKANLIK Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi: Ankara.

Yılmaz, S. (2019). Bağımsızlık Sonrası Dönemde Baltık Ülkelerinin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Süreci: Litvanya Örneği, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: İzmir.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.unesco.org/languages-atlas/> (12.04.2021).

<https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages> (12.04.2021).

<https://www.ethnologue.com/guides/countries-most-languages> (12.04.2021).

<https://www.ethnologue.com/endangered-languages#LgEndgrEGIDS> (12.04.2021).

<https://www.immi.se/intercultural/nr3/bakmand.htm> (10.03.2021).

<http://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania> (10.03.2021).

http://www.lrkt.lt/Documents2_e.html (10.03.2021).

<https://efnil.org/projects/lle/lithuania/lithuania> (10.03.2021).

Extended Summary

Language, which transfers cultural accretion of society from generation to generation, makes human communities different from each other, brings individuals together on a common ground out of ordinary human communities, is the first step of the process of becoming a nation beyond being a means of agreement and communication. History, cultural structure, world view, political structure, traditions and customs of societies, belief style are always reflected to the language.

Language is actually an index of systems and this system uses various instruments to protect itself. It is natural that language wants to protect itself against dangers that may come from outside, to continue its existence and to construct its future, as being a constantly evolving living being.

Language planning; they are laws to regulate the legal position/status of languages that are interrelated within the same political/geographical borders. Language politics emerged with the process of building a national language around a common identity of the nation, with the efforts of nationalism to create a national language, and were generally shaped by the “national identity” policies of nation-states. Language policy which nation-states applied is based on monolingualism, and the identity and communication function of language is used for common language and national identity.

Language policies which countries applied in their own borders generally show an attitude to ensure their national unity. However, today, some of the multilingual countries try to secure their cultural wealth by laws and try to sustain, protect and develop not only their official languages but also all the languages living in their countries by international organizations with the native language/national language programs they developed.

Many language policies have been applied in this process about language, which is the most basic and most important principle of becoming a nation. The national language, built with this language policy applied by each country, is seen as the most important device in making, spreading and transferring of national culture/identity to the next generations. Risk of disappearing of languages is now recognized as an important problem

of our age, and UNESCO predicts that 43% of the world's languages are in danger. Rational language policies will prevent the deaths of many languages in danger.

States are obliged to make a language choice by defining a specific language (or languages) to use it in the public service, to provide social services and to direct their linguistic behavior. This language has been generally the language of the majority. The largest parts of the languages spoken in the world, are officially monolingual at the national level, that is a single language is adopted as the official language in the constitution. The Lithuanian language is also like that. While the Lithuanian Language Law is based on the foundations of the legal protection of the language with the official use of the Lithuanian language in the country, the needs of society, globalization and the conditions of integration into the EU, the Lithuanian Language Law was adopted in 1995, while regulating the use and status of the state language in public life, it also determined the legal consequences of law violations. By the law, free and authoritarian use of the national language in the national territory was provided by legal and normative regulations that determine the status of Lithuanian language and other languages used.

Education in national minority languages in Lithuania is gradually decreasing without any administrative pressure by the parents' decision, and schools chosen to ease their children's access to employment in the future are increasingly changing in favor of the Lithuanian language.

Maximum effort is made for minorities' children to learn the official language Lithuanian in the country, developing various education policies, taking into account the age and language proficiency of the student, beside the general program the individual programs are prepared. The EU Commission appreciates policies of Lithuania for minority rights.

Language use in Lithuania is protected by laws. The application areas for the protection of the language with laws vary in the country. These areas are as the language of education in schools, in all kinds of public or official documents, plates, commercial life, workplace names, personal names, place names, visual plates, law and media.

In Lithuania, there are institutional bodies responsible for developing, applying and controlling language legislation. Among these, task of the Lithuanian Language State Commission is to examine the problems towards use of language norms and the application of the State Language Law, to initiate, support and finance the programs for the development of the Lithuanian language. Contributing to the development of the Lithuanian language, preparing guidelines for the correct use of the language. The Lithuanian Language Institute organizes competitions to encourage the progress of the Lithuanian language and to enhance awareness of language among young people.